

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

(На прикладі: Молдови, Фінляндії, Польщі та Великої Британії)

Постановка проблеми. Корупція залишається надзвичайно серйозною проблемою для України. Зростання масштабів цього зла "роз'їдає" моральні засади нашого суспільства, негативно впливає на правову і соціальну захищеність громадян, несе загрозу нашій державі та її безпеці, знижує авторитет України на міжнародному рівні тощо.

Варто зазначити, що з корупцією зустрілася не лише Україна, величезна частина країн світу, свого часу, переживала таке явище. Тому зараз – дуже важливо, знайти шляхи вирішення даної проблеми, з чим нам і допоможе міжнародний досвід боротьби з корупцією. Зокрема, я хотіла б акцентувати увагу на європейський досвід боротьби з корупцією.

Мета. Дослідити і порівняти боротьбу з корупцією у різних країнах світу, та винесення уроків для ефективного подолання корупції в нашій державі.

Для висвітлення даної мети, ми ставимо наступні завдання:

I. Дослідження явища корупції.

II. Боротьба з корупцією в світі.

III. Уроки, які слід винести Україні з іноземного досвіду.

Стан дослідження. Дану проблему досліджували такі вітчизняні науковці: І.Сікора, Є.Невмержицький, А.Сафоненко, С.Телешун, Ю.Таран, О.Рудик, Є.Перегида, І.Рейтерович, В.Щербань та інші. Серед зарубіжних авторів, які розглядали проблеми політичної корупції в державах перехідного типу, у тому числі пострадянського простору, слід відзначити К.Уоллеса, К.Херфера, К.Х.Педерсена, Л.Йохансена, Р.Хислопа, А.Шайо, С.Коткіна, М.Філпа, К.Ріда та ін. Феномену політичної корупції значну увагу приділяють також російські науковці, зокрема Г.Сатаров, Б.Демідов, С.Бондаренко, А.Сунгуров, М.Горний, А.Жалінський, Е.Панфілова, С.Шевердяєв та ін.

Виклад матеріалу. *Корупція* - це одне з явищ, які здатні породжувати кризові стани у різних галузях суспільного та соціального розвитку кожної держави, насамперед це стосується політики, економіки, державного управління, а також є однією із ключових передумов існування організованої злочинності.

Суть корупції полягає в тому, щоб за рахунок певної плати чи подарунку, схилити прихильність людини, яка володіє більшою кількістю влади, чи має вплив на соціум.

Витоки корупції сягають часів, коли ще тільки починало своє існування суспільство, завданням тогочасної корупції, було за рахунок подарунку виділитися серед інших людей. На той час плата жерцю, вождю або воєначальнику за власне прохання розглядалась, як універсальне явище.

Чим більш централізованою ставала держава, тим більш вона обмежувала самостійність своїх громадян, провокуючи чиновників нижчого та вищого кругів до таємного порушення закону на користь підданих, бажаючих позбутися суворого нагляду. Показові покарання корумпованих чиновників зазвичай не давали ніяких результатів, тому що на місце ліквідованих, з'являлись нові вимагателі хабарів. Оскільки у центральній владі зазвичай не вистачало сил для контролю за діяльністю чиновників, вона задовольнялась підтримкою певної «граничної норми» корупції, запобігаючи лише самим небезпечним її проявам.

Корінний перелом у ставленні суспільства до особистих доходів державних чиновників відбувся лише у Західній Європі епохи Нового часу. Ідеологія суспільної домовленості проголошувала, що піддані платять податки державі в обмін на те, що вона мудро виробляє закони і суворо стежить за їх неухильним виконанням.

У централізованих державах Нового часу корупція чиновників хоча і не зникла, але різко скоротилася. Новим етапом в еволюції корупції в розвинених країнах став рубіж XIX і XX ст. З одного боку, почався новий підйом заходів державного регулювання і, відповідно, влади чиновників. З іншого, народжувався великий бізнес, який в

конкурентній боротьбі став вдаватися до «скупки держави» - вже не до епізодичного підкупу окремих дрібних державних службовців, а до прямого підпорядкування діяльності політиків і вищих чиновників справі захисту інтересів капіталу.

Із зміною епохи, змінилась і корупція, яка тепер набула характеру політичної, навіть точніше партійної корупції, коли за лобювання своїх інтересів крупні компанії сплачували кошти в казну партії, з якої не одноразово наживались політики.

Зростання світових господарських відносин також стимулювало розвиток корупції. При укладанні контрактів із зарубіжними покупцями великі транснаціональні корпорації стали навіть легально включати у витрати переговорів витрати на «подарунки».

Та найбільшого розмаху корупція сягнула у 1990-х роках, коли говорити зокрема, про Україну, яка після виходу з СРСР переживала важку кризу, яка стала вигідною для корупційних груп. На даний час усі країни намагаються протидіяти корупції, як «раковій пухлині», яка не дає простору для розвитку держави.

Типологія корупції, залежить від:

- типу взаємодіючих суб'єктів (громадяни і дрібні службовці; фірми і чиновники; нація і політичне керівництво);
- типу вигоди (зменшення витрат чи отримання прибутку);
- спрямованості (зовнішня і внутрішня);
- способу взаємодії суб'єктів;
- ступеня централізації;
- передбаченості.

Історично корупцію поділяли за тим, чи відбулося неправомірних переваг за здійснення законних дій – хабарництво, або незаконних – лихварство.

При розгляді даного питання, мені хотілось би, акцентувати увагу на боротьбі з корупцією в країнах Європи. На мою думку, приклад саме цих країн – найзрозуміліший, і один з найближчих для сприйняття українця.

Зауважимо, що боротьба з корупцією вийшла з формальних меж, стала предметом постійної уваги керівництва держави, громадських організацій. Слід зазначити, що цей процес відбувається лише в умовах свободи засобів масової інформації та активізації громадянської позиції населення [1, с. 393].

Стосовно протидії політичній корупції в системі державного управління в державах-членах ЄС, то основною проблемою є значна різноманітність законодавства, що регулює відносини в цій сфері і яке багато в чому зумовлене національними традиціями та історією. Антикоруційне законодавство в більшості держав є досить новим і у багатьох випадках недостатньо опрацьованим. Деякі положення з цього питання в державах Євросоюзу закріплені на конституційному рівні, а в деяких – у законодавчих актах [2, с. 55].

Як наслідок, відрізняються й підходи держав до реалізації інституційного механізму. Зокрема, на теренах ЄС діють кілька моделей антикорупційних інституцій, що відрізняються за формою, функціями і завданнями, мають певні національні ознаки й особливості. Зокрема, розрізняють:

- багатоцільові органи, які мають повноваження правоохоронних органів, а також здійснюють превентивні функції;
- спеціалізовані служби, управління та/або відділи з боротьби проти корупції у системі правоохоронних органів;
- інституції із запобігання корупції, розроблення політики і координації [3; 4, с. 11]

Зразковою в контексті питання відкритості влади, прозорості та зрозумілості процедур прийняття державних рішень, дієвих механізмів контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свободи слова, свободи та незалежності засобів масової інформації, виступає Національна антикорупційна стратегія Республіки Молдова, прийнята на 2011–2015 рр.

Упровадження цієї стратегії здійснюється на системі таких принципів, як:

- 1) принцип дотримання прав людини;

- 2) принцип зміцнення національної системи непідкупності;
- 3) принцип пріоритетності заходів запобігання корупції;
- 4) принцип взаємодії з громадянським суспільством і міжнародними організаціями;
- 5) принцип безперервності й реалістичності;
- 6) принцип прозорості;
- 7) принцип послідовності й координації зусиль [5].

На мою думку, варто виділити систему боротьби з корупцією, яка опирається на нормативно-правову базу, та одночасно громадську думку, яка діє у Фінляндії. Для фінської правової системи не є характерними закони з використанням терміну «боротьба» з визначенням певного виду злочину. Фінський законодавець заклав принципи попередження та застереження вчинення злочинів у кожному нормативно-правовому акті, що визначають конкретну сферу діяльності, а не вид злочину. Згідно з положеннями Кримінального кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як «корупція», передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років у залежності від ступеня суспільної небезпеки злочину [6].

Не зважаючи на актуальність цього питання, в Польщі донедавна не було відповідного правового акта у сфері протидії корупції. Тривалий час юристи-практики вважали достатніми норми права, закріплені в Кримінальному кодексі країни. Проте наприкінці 2002 року уряд Польщі затвердив Державну програму боротьби з корупцією під назвою «Антикорупційна стратегія». На виконання цієї програми створена й працює Надзвичайна кодифікаційна комісія сейму, яка готує зміни до Кримінального, Кримінально-процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів [7, с. 341].

Досить розгалуженим у сфері боротьби з корупцією є національне законодавство Великобританії, оскільки певні норми матеріального права, які стосуються праводіносин, що виникають унаслідок вчинення тими чи іншими посадовими особами корупційних дій, можуть міститися у різних актах. З огляду на те, що законодавство у цій сфері не є кодифікованим, існувала певна складність його застосування правоохоронними органами Великобританії. Сьогодні у цій країні відбувається оновлення антикорупційного законодавства, і перш за все скасовується парламентський імунітет від відповідальності за діяння, що містять ознаки корупційних [8].

Висновок. Підсумовуючи вищенаведене, хочу зазначити, що загальні особливості боротьби з корупцією і методи усунення цього ганебного явища передбачають: підконтрольність державних чиновників, державних інститутів громадськості і парламенту; відкритість і прозорість прийняття рішень на усіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування; свободу слова, свободу засобів масової інформації та їхньої реальної незалежності; можливість громадського контролю за прийняттям найважливіших економічних і політичних рішень; незалежність судової влади; збалансованість гілок влади. Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, у першу чергу їх правоохоронних органів, на регіональному і міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем.

Проведений аналіз міжнародного досвіду щодо протидії корупції дозволяє сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, розвиток якої необхідний у сьогоднішній Україні: сильна політична воля вищого керівництва держави до боротьби з корупцією і сформована на її основі єдина державна політика в галузі боротьби з корупцією, яка б включала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру; організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників; незалежність судової влади; жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями по притягненню до відповідальності посадовців незалежно від їх місця в ієрархічній структурі влади.

Література

1. Прохоренко О.Я. Протидія корупційним проявам в зарубіжних країнах та адаптація їх досвіду в Україні / О.Я. Прохоренко // Вісник УАДУ. — 2002. — № 3. — С. 391-395.
2. Семьнин А. С. Противодействие политической коррупции политико-правовыми средствами в государствах Евросоюза (опыт Финляндии и Эстонии) : дис. ... канд. юрид. наук : 23.00.02 / А. С. Семьнин / Воронеж. гос. ун-т. — Воронеж, 2009. — 216 с.
3. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей / Організація економічного співробітництва і розвитку ; Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії // Official website of The Organisation for Economic Cooperation and Development. — Режим доступу : <http://www.oecd.org/dataoecd/7/51/39972270.pdf> (22.06.2011)
4. Романюк Б. В. Світовий досвід створення та функціонування інституції з попередження та боротьби з корупцією / Б. В. Романюк // Наук.-практ. журн. — 2009. — № 21. — С. 9-16.
5. Постановление Парламента Республики Молдова «Об утверждении Национальной антикоррупционной стратегии на 2011–2015 годы»: от 27.07.2011 г., № 154 // Monitorul Oficial. — № 166–169. — Ст. 483.
6. Семенов В. Кому по силам победить коррупцию? / В. Семенов // Вечерний Харьков. — 2009. — 22 декабря. — № 143. — С. 4.
7. Чубата Л. Міжнародний досвід боротьби з проявами корупції/Л.Чубата//Часопис Київського університету права. — 2010. — № 2.
8. Решетников Ф.М. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / Ф.М. Решетников. — М., 1997. — С. 54.
9. Гончарук Т. В., Гурик М. І., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. — Економічна думка, 2010. — 126 с.
10. Шумка М. Етичні виміри діяльності державного управління в античній парадигмі / Михайлина Шумка // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у XXI ст.» м. Київ, 1-2 квітня 2016 р.
11. Гончарук-Чолач, Т. Сучасні парадигми державного управління: теоретико-філософське осмислення / Тетяна Гончарук-Чолач // Психологія і суспільство. — 2010. — № 4. — С. 72-81.
12. Гурик М.І., Шумка М. Л. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / Михайлина Шумка, Мирослава Гурик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». — Серія «Філософія». — Вип. 8. — Острог, 2011. — С. 36-46.